Gjess i Østfold;
Lokale problemstillinger og løsninger, internasjonale føringer og lokal delaktighet

Ove Martin Gundersen

NORGES BONDELAG

Ingunn Tombre

NINA
Norsk institutt for naturforskning

Kjell Heggelund ©

Presentasjonen

- Presentasjon av oss
- Norges bondelags gåseprosjekt
- Litt generelt om gjess…
- Beiteskader
- Jakt
- Skadeforebyggende tiltak
- Internasjonale forvaltningsplaner
- Hva er relevant for Østfold?
- Åpen diskusjon

Presentasjon av oss

Master i naturforvaltning (NTNU)

Prosjektleder
Norges Bondelag
Lokalisert i Trøndelag men har hele Norge som arbeidsområde

- Naturforvaltning
- Adferdsøkologi
- Jakt;
  jaktorganisering i praksis, teoretisk, effekter
- Jaktkurs
- Formidling og rådgiving
- Norges Bondelags representant i internasjonale planprosesser
- Prosjekt finansiert av Miljødirektoratet (med tilskudd fra Norges Bondelag)

Økolog og seniorforsker
(Dr. Scient. – Univ. Bg og Tø)

NINA
Avdeling for arktisk økologi
Tromsø

- Hekkebiologi på Svalbard (hvitkinngås)
- Adferds- og bestandsøkologi
- Landbrukskonflikter (arealbruk, beiteskadestudier, samarbeid med samfunnsforskere)
- Jaktorganisering («teori» og praksis)
- Nasjonal fagekspert i internasjonale planprosesser
- Forskningsprosjekter (NFR)
- Overvåking (MD, FM, Fkomm.)
- Tverrfaglighet

Norges bondelags gåseprosjekt

Norges bondelags gåseprosjekt

”Forvaltning, grunneierorganisering og tilrettelegging for gåsejakt”

NORGES BONDELAG

- Formidle kunnskap
- Arrangerer kurs i gåsejakt (samarbeid NJFF)
- Bidra til å organisere grunneierlag, tilrettelegge for gåsejakt, befaringer
- Bidra til at konflikten mellom gjess og landbruk reduseres til et akseptabelt nivå
- Arbeider nært med Miljødirektoratet
- Nasjonal og internasjonal rolle
- Bidra til økt verdiskaping (jakt, mat)

Litt generelt om gjess

- Plantespisere
- Primærproduksjon enten over bakken eller under
- Foretrekker
  - høyt protein-innhold
  - mye høyoppløselige karbohydrater
  - lett fordøyelig
  - høyt vanninnhold
  - lavt fiberinnhold

Det finnes en verktøykasse…

Beiteskader

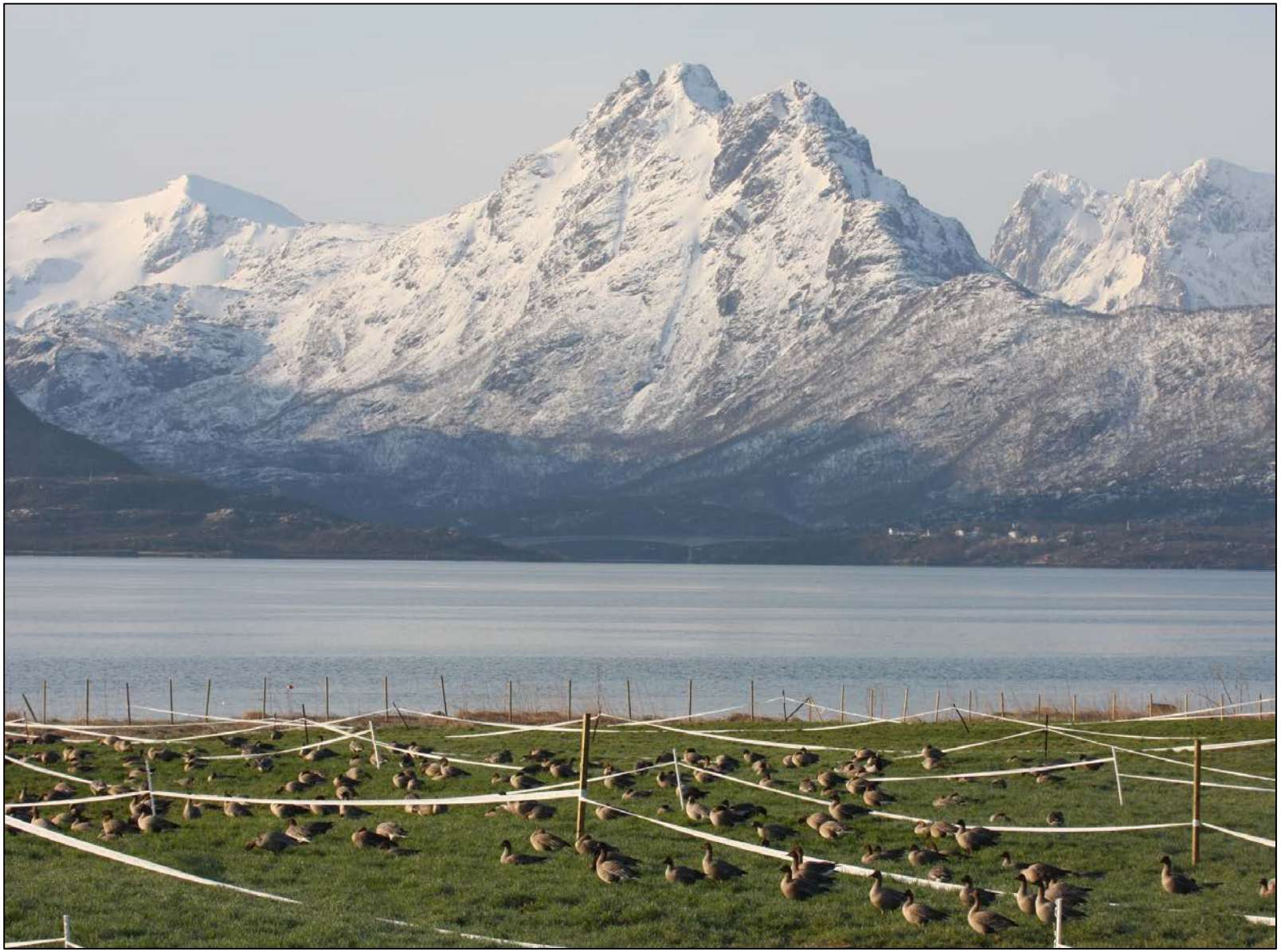

Grass and Forage Science
The Journal of the British Grassland Society | The Official Journal of the European Grassland Federation

Reduced dairy grassland yields in Central Norway after a single springtime grazing event by pink-footed geese

J. W. Bjerke*, A. K. Bergjord†, I. M. Tombre* and J. Madsen‡
*Norwegian Institute for Nature Research (NINA), FRAM – High North Research Centre for Climate and the Environment, Tromsø, Norway, †Grassland and Landscape Division Kvithamar, Norwegian Institute for Agricultural and Environmental Research (Bioforsk), Stjørdal, Norway, ‡Department of Bioscience, Arctic Research Centre, Aarhus University, Aarhus C, Denmark

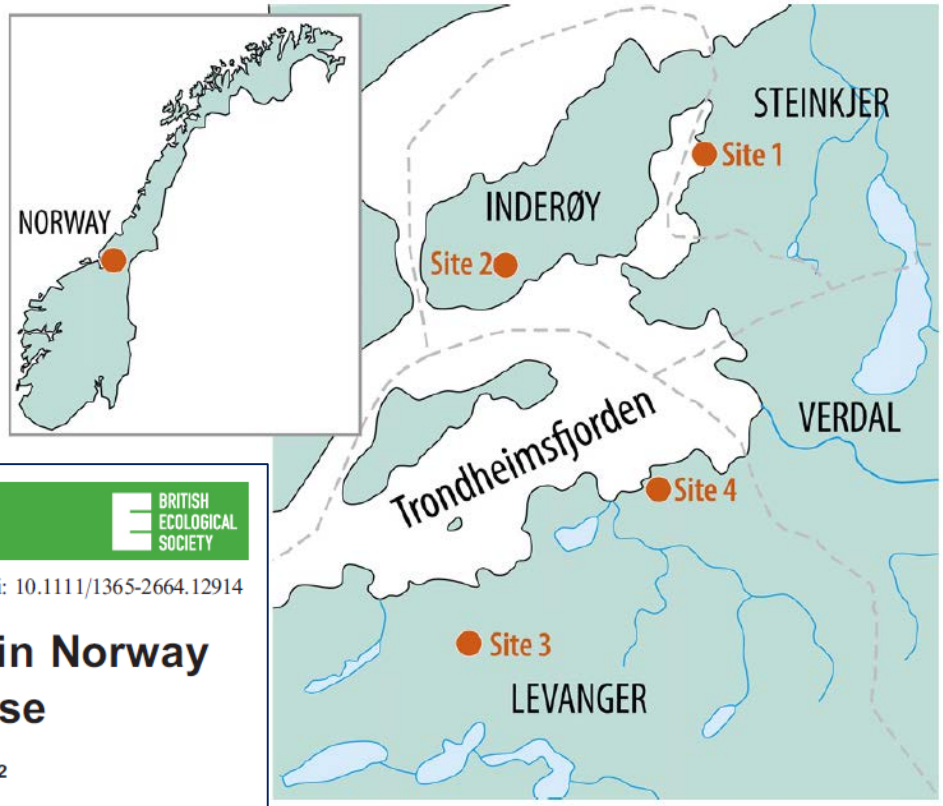

Journal of Applied Ecology
BRITISH ECOLOGICAL SOCIETY
Journal of Applied Ecology 2017, **54**, 1836–1846 doi: 10.1111/1365-2664.12914

Yield reductions in agricultural grasslands in Norway after springtime grazing by pink-footed geese

Anne Kari Bergjord Olsen*,[1], Jarle W. Bjerke[2] and Ingunn M. Tombre[2]

[1]Norwegian Institute of Bioeconomy Research (NIBIO), Kvithamar, Vinnavegen 38, N-7512 Stjørdal, Norway; and [2]Norwegian Institute for Nature Research (NINA), FRAM – High North Research Centre for Climate and the Environment, PO Box 6606, Langnes, N-9296 Tromsø, Norway

- 4 felter 5m × 2m på 4 lokaliteter (n=16),
  + kontrollfelt m gjess (n=16)

- Følger **samme felter** (første års eng)

- Teller **gåseekskrementer** = «gåsebelastning»
- Måler **grashøyde**
- Måler **biomasse** (1. & 2. slått), rå- og tørrvekt
- Registrerer **artssammensetning** (oftere omlegging?)
- Gjennomfører **næringsanalyser**

Gresshøyde

Gjessene holder gresset nede

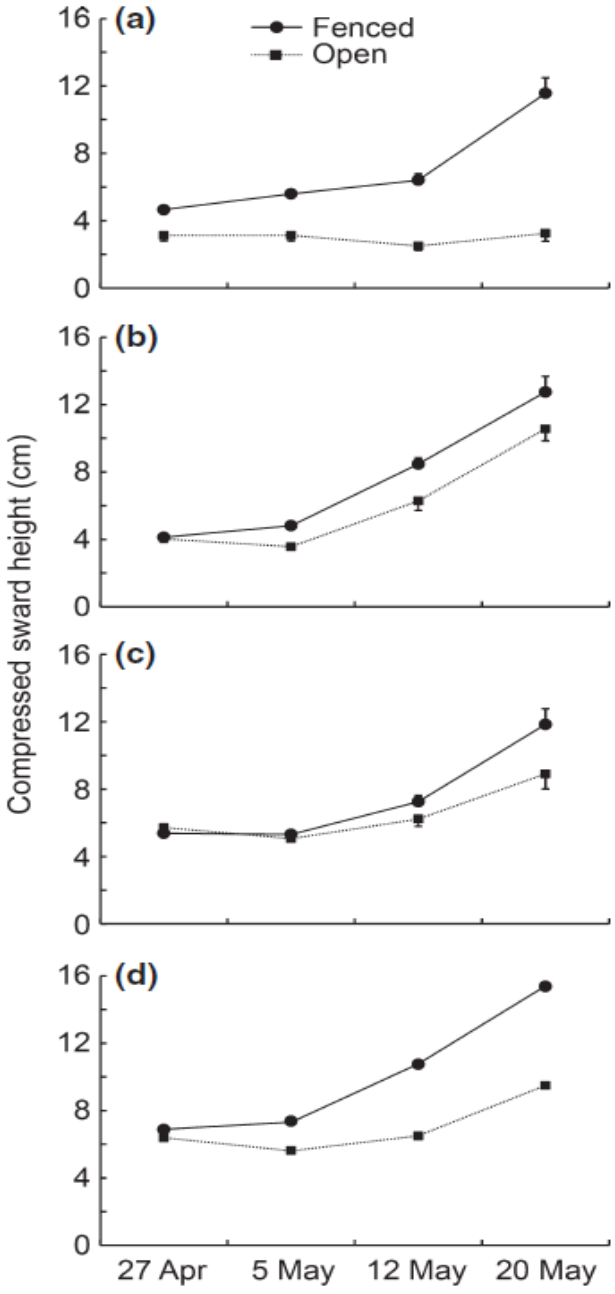

Total biomasse
(samlet for 1. og 2. slått)

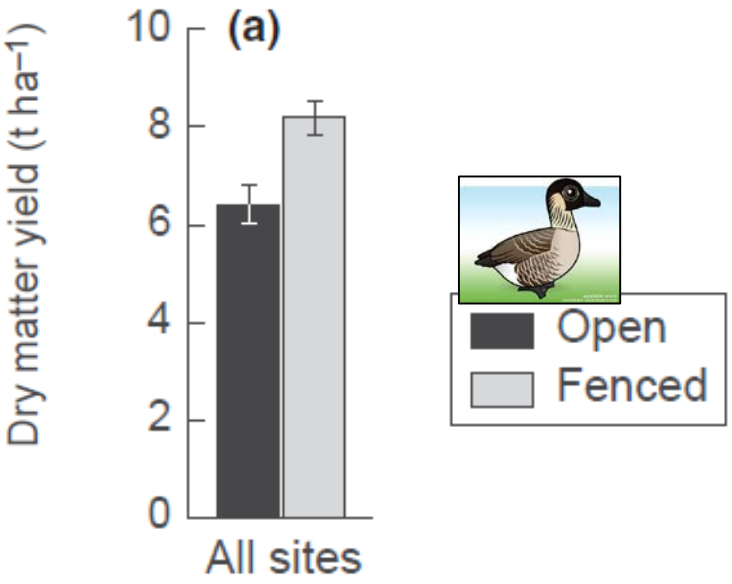

1. slått

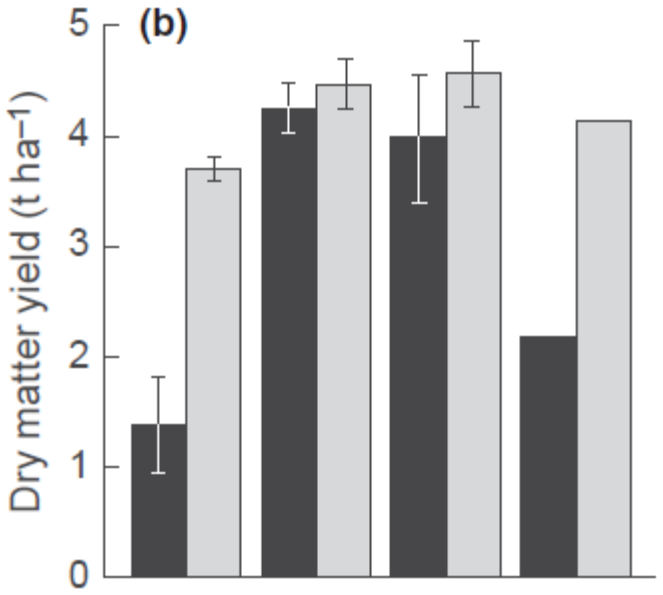

2. slått

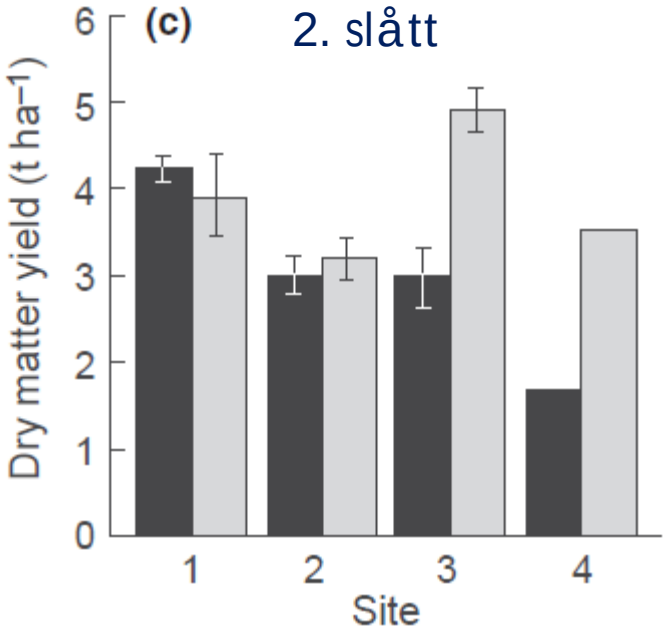

Musvær

- *melkeproduksjon*
- *vinterfór*

NIBIO
NORSK INSTITUTT FOR BIØØKONOMI

Effekten av skadefelling av grågås (*Anser anser*) for grovfôr-produksjonen på et nordnorsk gårdsbruk

Beiteskader av grågås: Hvor stort økonomisk tap påføres et gårdsbruk?

NIBIO RAPPORT | VOL. 4 | NR. 154 | 2018

Jo Jorem Aarseth (NIBIO), Ingunn Tombre (NINA) og Sigridur Dalmannsdottir (NIBIO)
Divisjon for Skog og Utmark/Utmarksressurser og Næringsutvikling

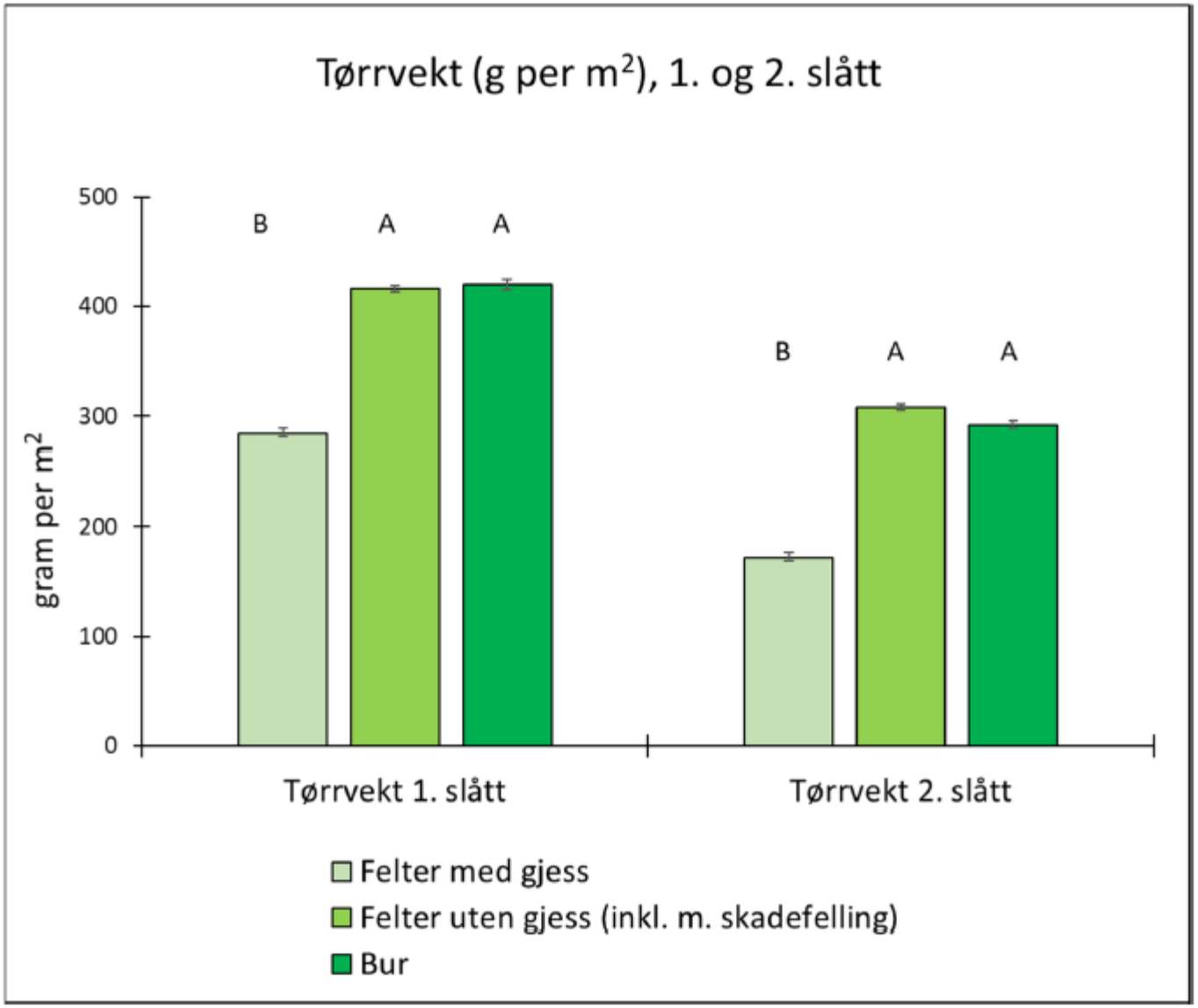

Figur 9: **Mengde gress (g/m^2 ved 1. og 2. slått) produsert i felter på et jorde der gjess beiter, på åpne felter uten gjess, og i bur som ekskluderer gjess, Musvær, Troms. Bokstavene over hver søyle angir om verdiene mellom de tre gruppene er statistisk signifikant forskjellige (ulike bokstaver). Tallene i parentes er sampelstørrelser, og vertikale linjer på søylene er statistiske standardfeil. Se tekst for statistiske verdier.**

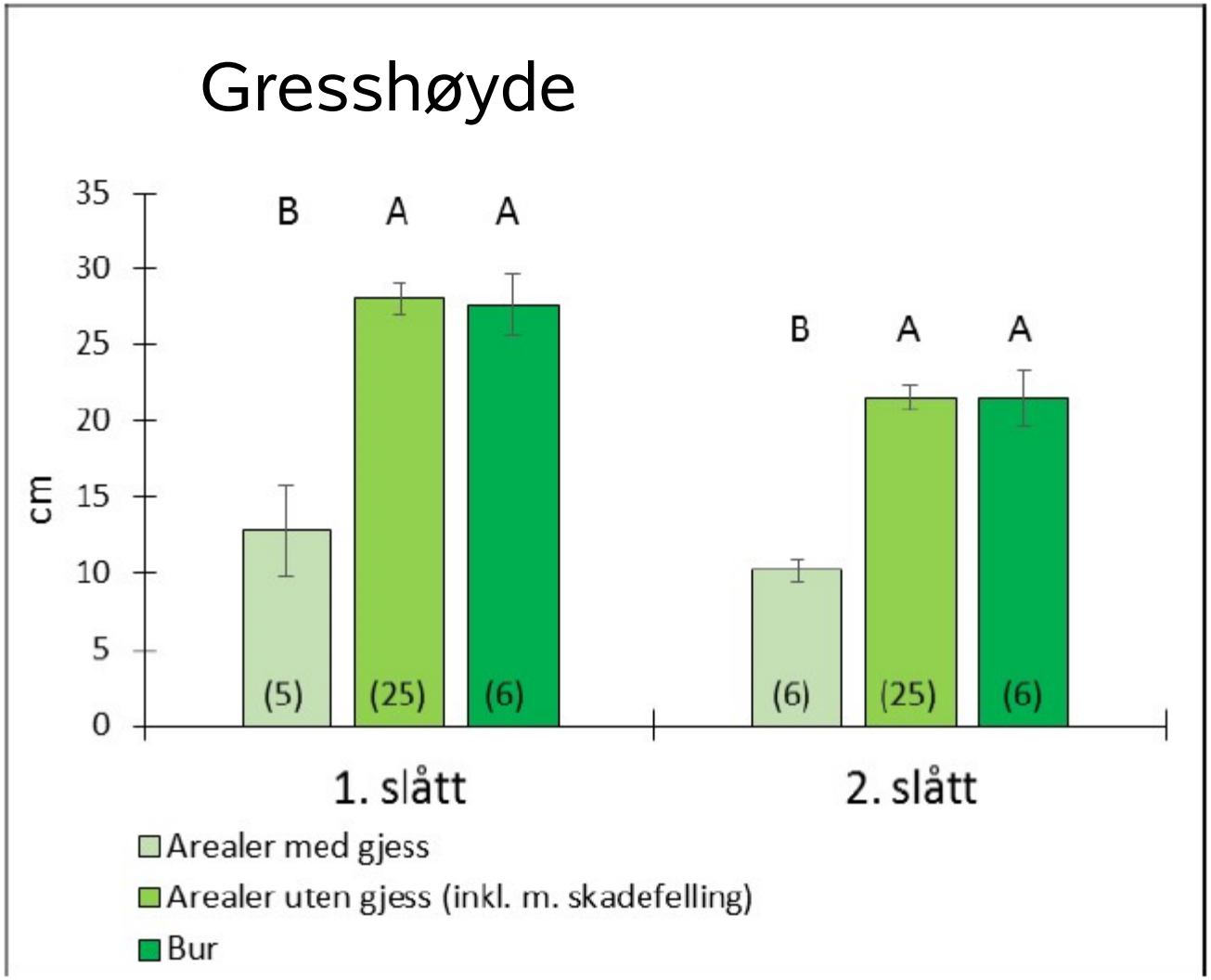

Figur 10: Gresshøyde målt med et platemåler på felter på et jorde der gjess beiter, på åpne felter uten gjess, og i bur som ekskluderer gjess, Musvær, Troms. Bokstavene over hver søyle angir om verdiene mellom de tre gruppene er statistisk signifikant forskjellig (ulike bokstaver). Tallene i parentes er sampelstørrelser, og vertikale linjer på søylene er statistiske standardfeil. Se tekst for statistiske verdier.

Beiteskader

Gjess kan redusere avlinger betydelig, men skader først gjerne over et visst beitetrykk…

Det er stor variasjon både mellom arealene og mellom årene; noen gårdbrukere får som oftest mer beiteskader enn andre…

Beiteskader av gjess kommer som en «tilleggseffekt» i dårlige sesonger….

Jakt

Grunneierorganisering av gåsejakt

Noen viktige prinsipper:

- Viktig å organisere større områder
- Felles kortsalg med andre grunneiere, eventuelt ha egne jaktlag
- Tilby jakt = tilby jakt & **friområder** uten jakt (tid og rom)

NORGES BONDELAG

Som grunneier

- Krev at jegerne jakter med lokkegås
- La gjessene få ro før det jaktes i samme område
- Jakta avsluttes etter 3-4 timer
- Driv «gåsevennlig» på høsten
  (la stubbåker, potet mm. stå så lenge som mulig)
- Legg igjen halm (jegerkamuflasje)

Hva bør jegerne gjøre?

- Ha gjerne flere alternative områder
- Planlegg jakta, bruk tid på å speide/kartlegge gjessene
- Gi gjessene ro, optimalt bør en ikke jakte mer enn hver tredje/fjerde dag (men lokalavhengig)
- Bruk lokkefugl og lokkefløyter
- Forstå og respektere at dette er en vanskelig jakt;
  det er ikke nybegynnerjakt (Vurdere - aktuelt med gåsejaktkurs?)
- Unngå skadeskyting (bedømme skuddavstand!)
- Del erfaringer og kunnskap med andre jegere
- Samarbeid gjerne med andre jegere/jaktlag, koordinere jaktrykket
- Gi deg i tide (gir flere muligheter)
- Rapporter til grunneier, fellingsstatistikk

NORGES BONDELAG

GOOSEHUNT prosjektet

- *Leide alle jaktrettigheter 2011-2013, Nesset grunneierlag, Levanger*
- Lavt jakttrykk med eget jaktlag; alle **jaktdata** registrert + **gåserespons**

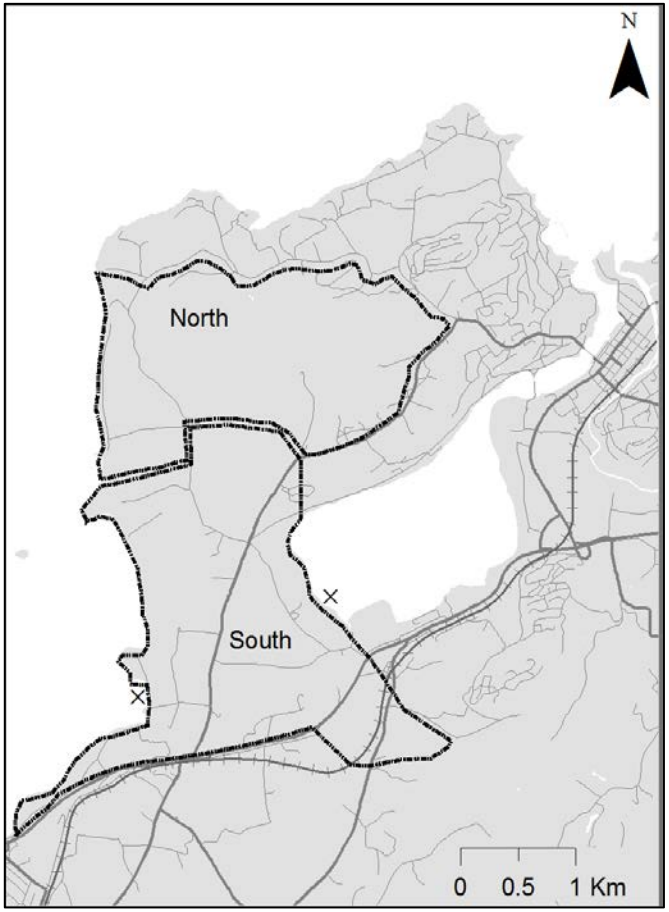

Nært samarbeid med

Innherred grunneierlag for felles forvaltning av gås

- Inndelt i jaktsoner; etter hvert egne jaktlag med jaktleder for hver sone
- Tilgang til fellingsdata og jakttrykk

Antall felte gjess

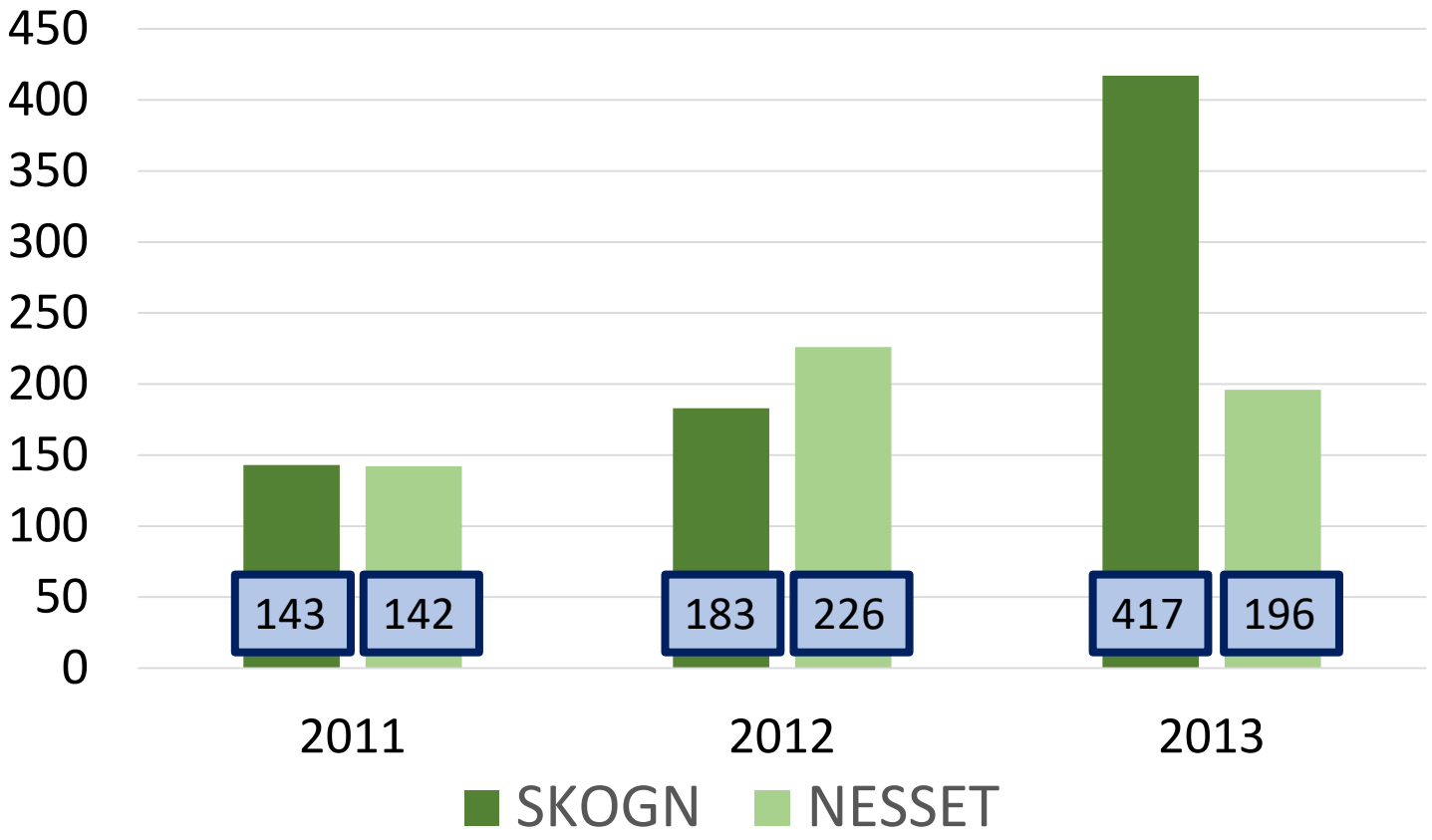

Antall felte gjess

Antall jakt-turer

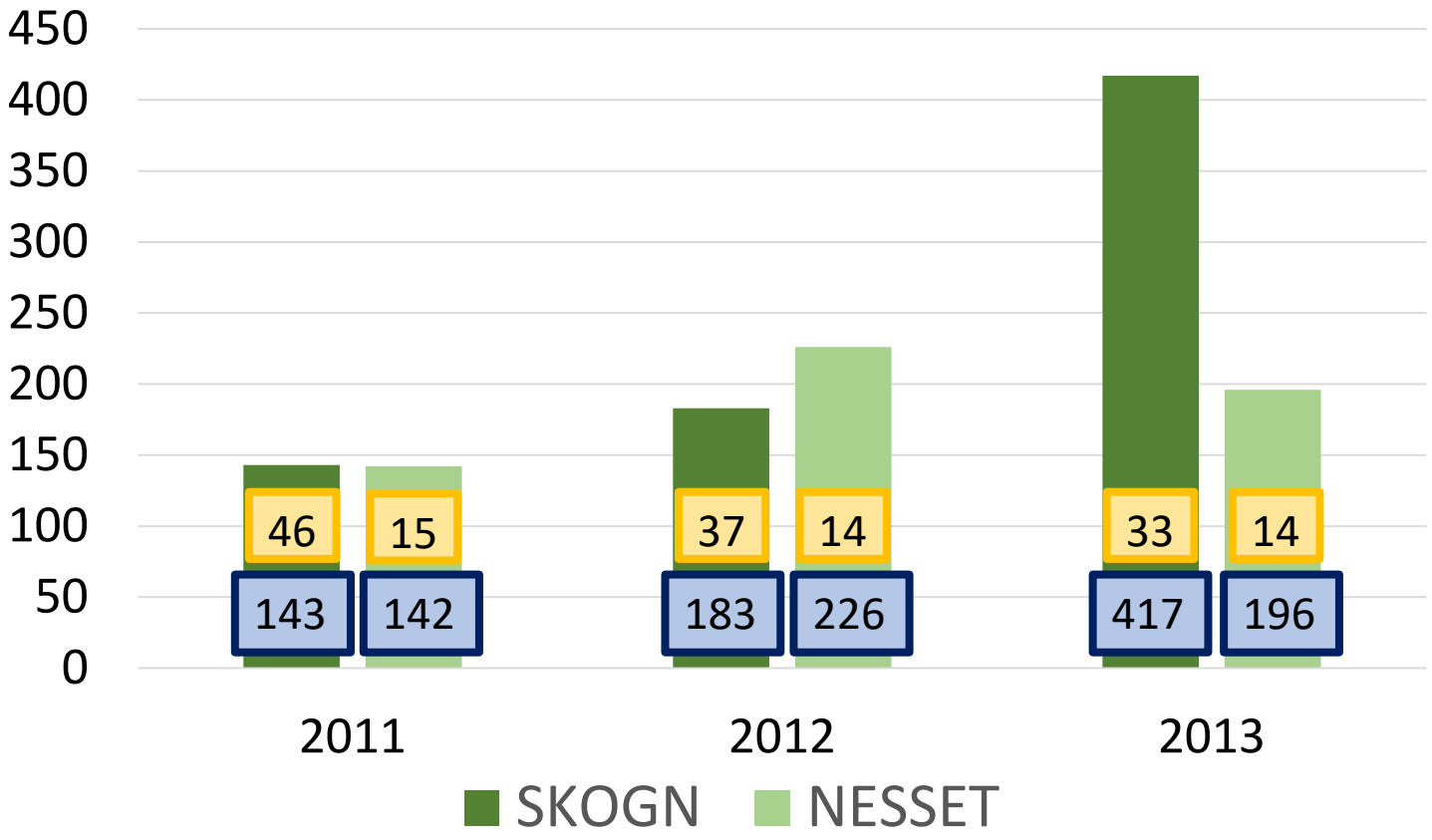

Antall felte gjess

Antall jakt-turer

Gjennomsnitt antall gjess felt per jakt-tur

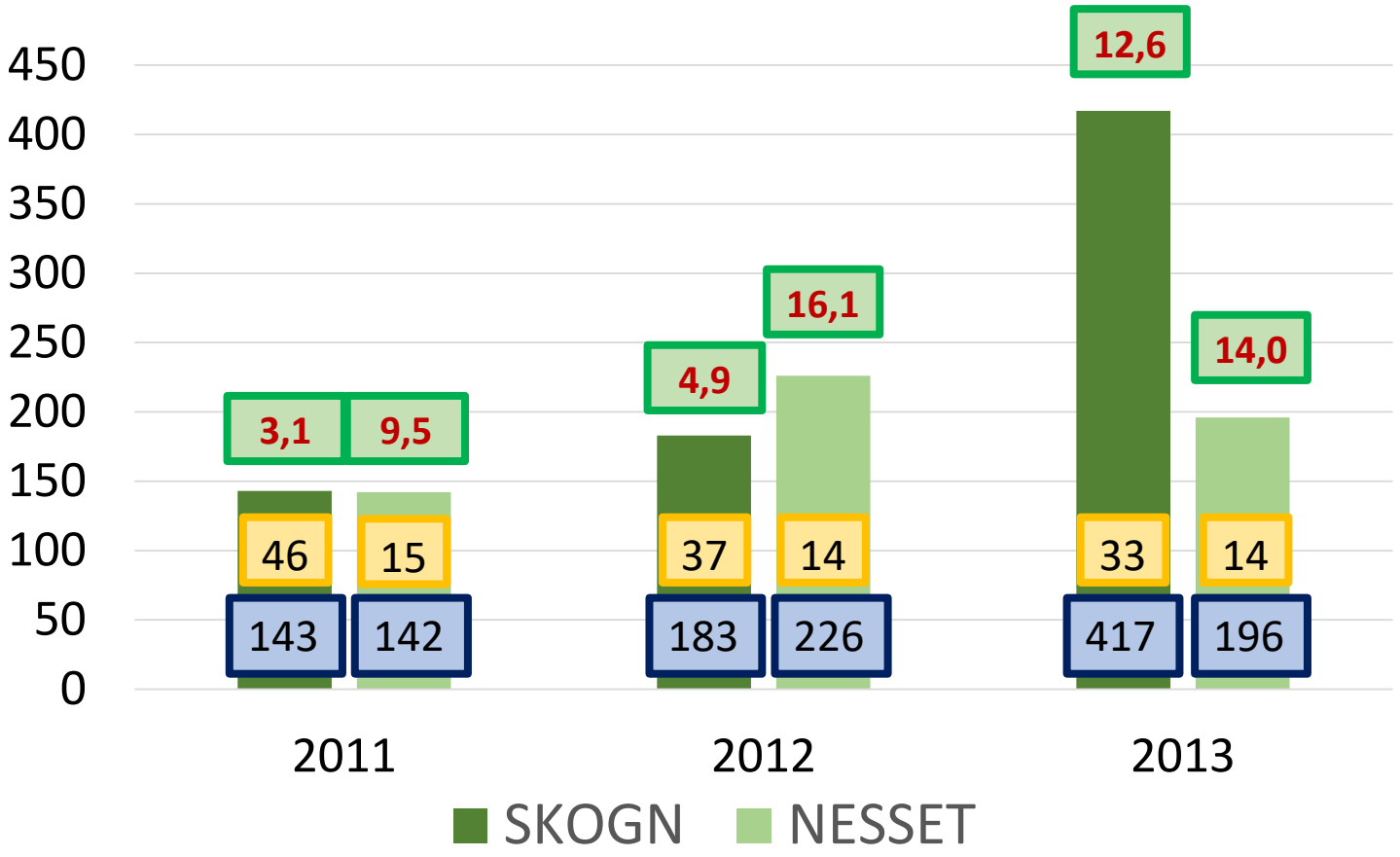

Jakt

Om jakten planlegges og tilrettelegges kan fellingstallet øke

Grunneierne sitter med nøkkelen (organisere større områder på tvers av eiendommer), men det er også behov for dyktige jegere

Opplegg må tilpasses lokale forhold, men noen tommelfingerregler gjelder uansett; *lavere jakttrykk gir flere felte gjess*! (der en jakter på samme flokkene)

Skadeforebyggende tiltak

Akutte skadeforebyggende

versus

mer langsiktig bestandsregulerende

Jaging Skadefelling	Jakt Egg-sanking
Skadeforebyggende: *Egen eiendom*	*Bestandsregulerende:* *Fellestanken….*

"Ja, takk – begge deler!"

Kjell Heggelund

Sameksistens?

(I) Nye frøblandinger?

(II) Tilpass driften? (“timing is everything”…)

(III) “Honey pot” kombinert med jaging

(IV) Gjerder (unge-/myte-perioden)

Kjell Heggelund

Pilotstudier i Trøndelag

(Fylkesmannen i Trøndelag/NLR Trøndelag)

Foreslåtte arealer

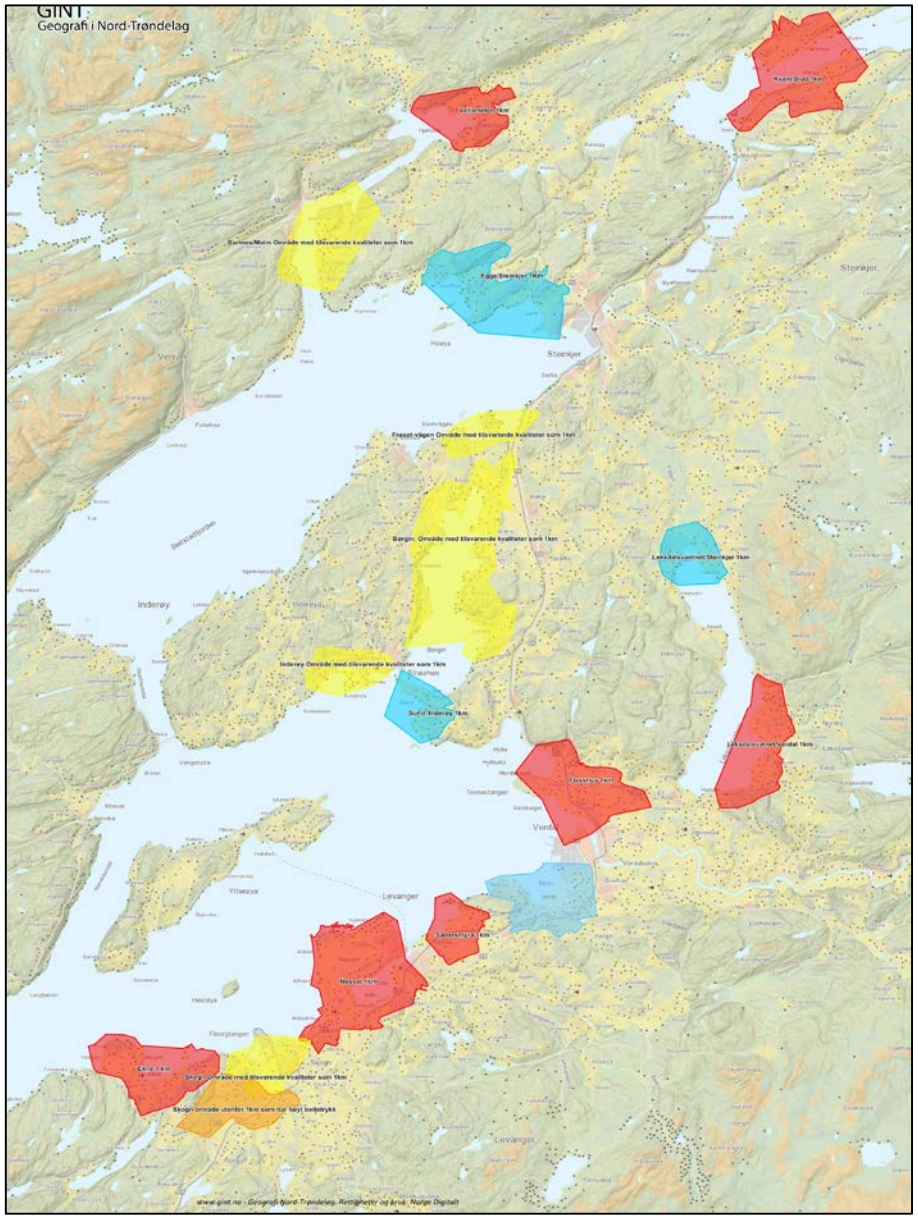

Vilkår

- Nært hvileområder for gjess/fuglefredningsområde

- Gressprodusent;
  - prøve «noe nytt»
  - ny frøblanding
  (NLR Trøndelag)

- Ikke jage gjess

En avling til gjessene,
to avlinger til bonden

Nytt prosjekt i 2019 (Klimaprogrammet, Landbruksdirektoratet)

- *Tromsø: lab + kontrollerte feltforsøk (samarbeid m. NIBIO)*
- *Vesterålen: test hos gårdbrukere (samarbeid m. NLR, Sortland)*

Holt forsøksgård. Foto: Lise Haug Halvorsen.

I ungeperioden – kan holde gjessene borte fra arealene ved hjelp av ***gjerder***

Gørli E. Bruun Andersen

www.nina.no

1552
NINA Rapport

Forebygging av beiteskader forårsaket av hekkende gjess i Vestfold

Fungerer det med gjerder?

Ingunn M. Tombre, Gørli E. Bruun Andersen og Ove Martin Gundersen

NINA

Norsk institutt for naturforskning

Jarlsberg hovedgård, Tønsberg

(vårhvete)

Kalvetangen, Nøtterøy

(salat)

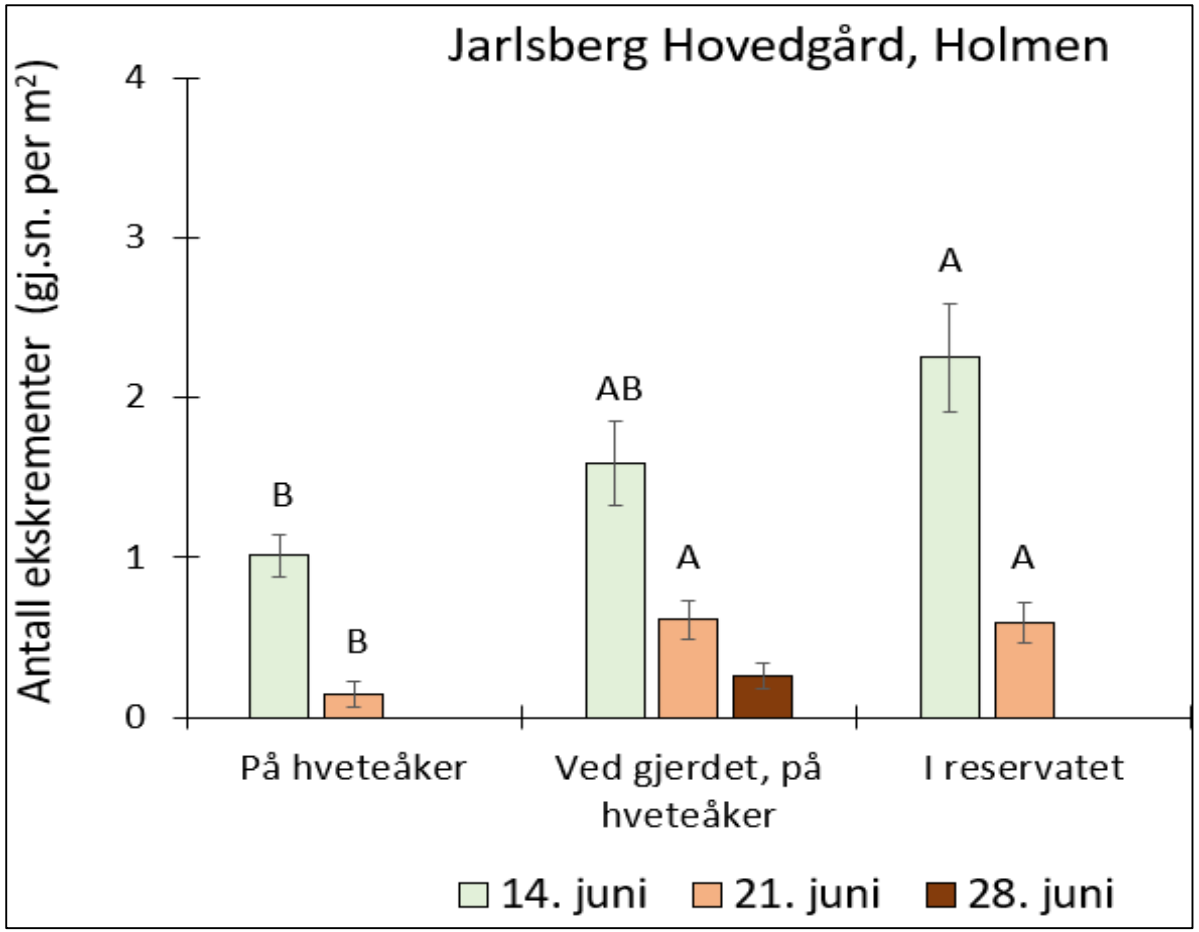
Jarlsberg Hovedgård, Holmen
Antall ekskrementer (gj.sn. per m²)
4
3
2
1
0
B
B
AB
A
A
A
På hveteåker
Ved gjerdet, på hveteåker
I reservatet
14. juni
21. juni
28. juni

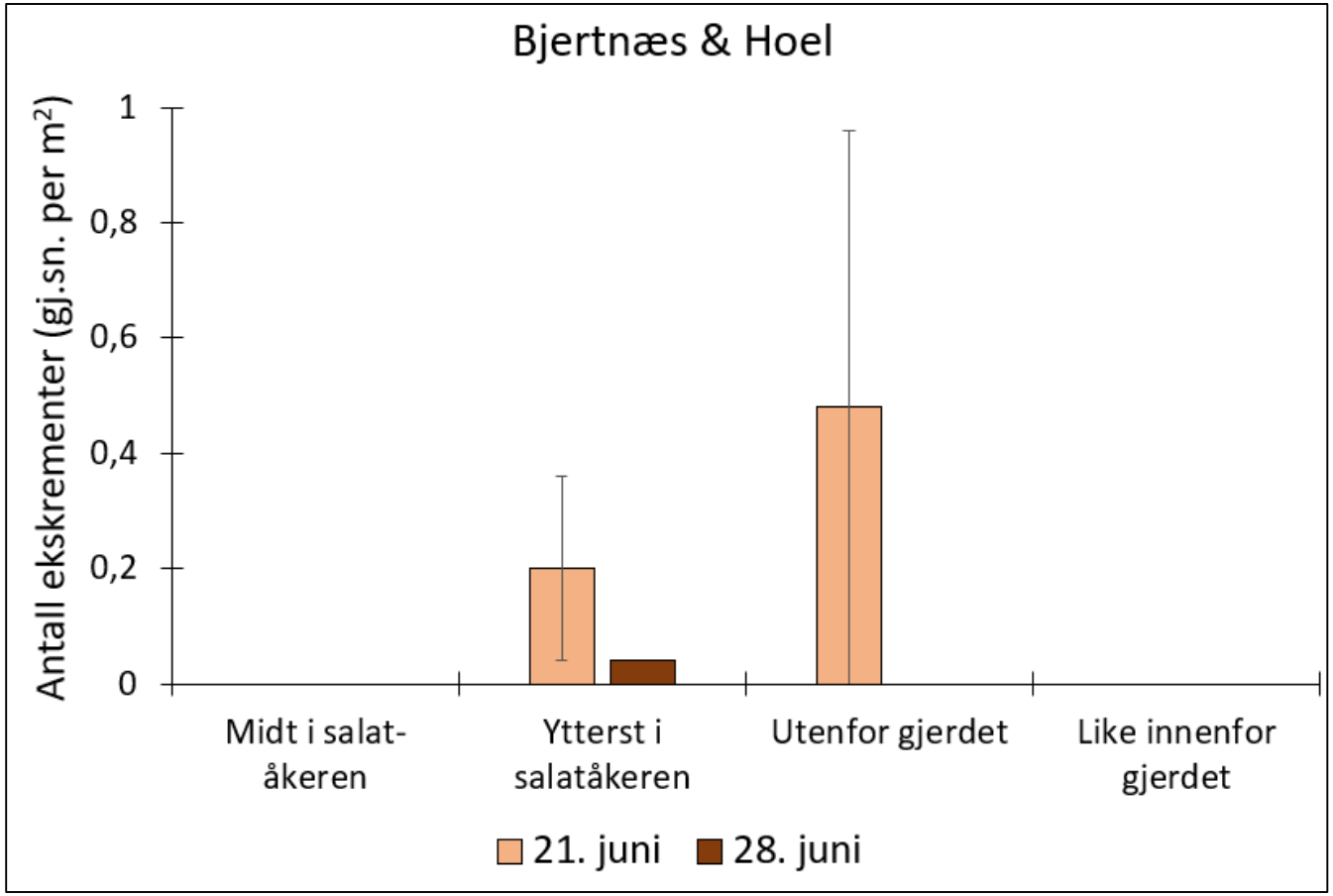
Bjertnæs & Hoel
Antall ekskrementer (gj.sn. per m²)
1
0,8
0,6
0,4
0,2
0
Midt i salat-åkeren
Ytterst i salatåkeren
Utenfor gjerdet
Like innenfor gjerdet
21. juni
28. juni

Skadeforebyggende tiltak

Det finnes flere verktøy for å begrense skade.

Effekt avhengig av metode, sesong, art, lokalitet.

Kan være tid- og ressurskrevende!

Internasjonale forvaltningsplaner

Kortnebbgås

Internasjonal forvaltningsplan godkjent i 2012

Norge, Danmark, Nederland, Belgia

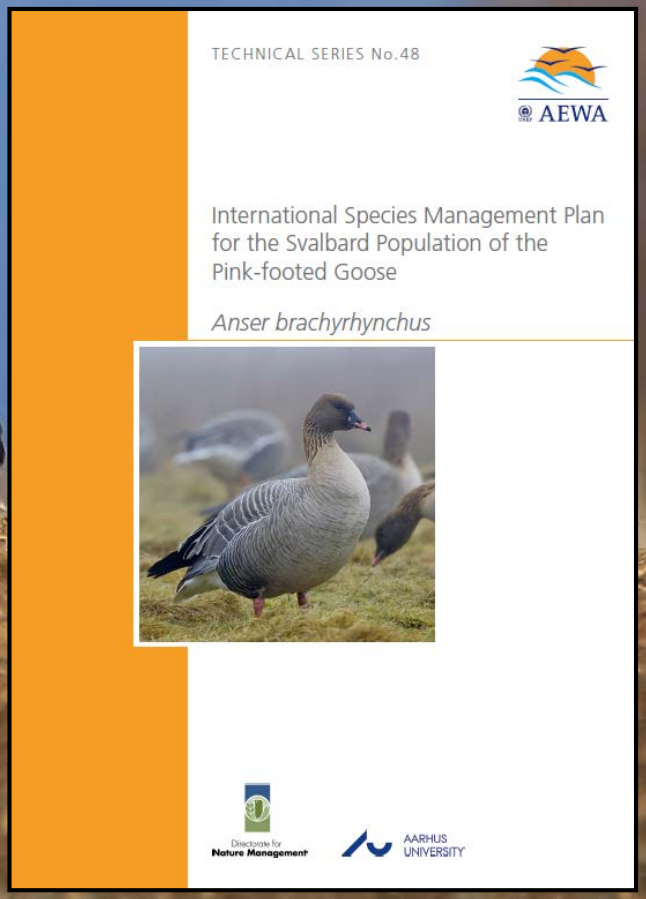

Kjell Heggelund ©

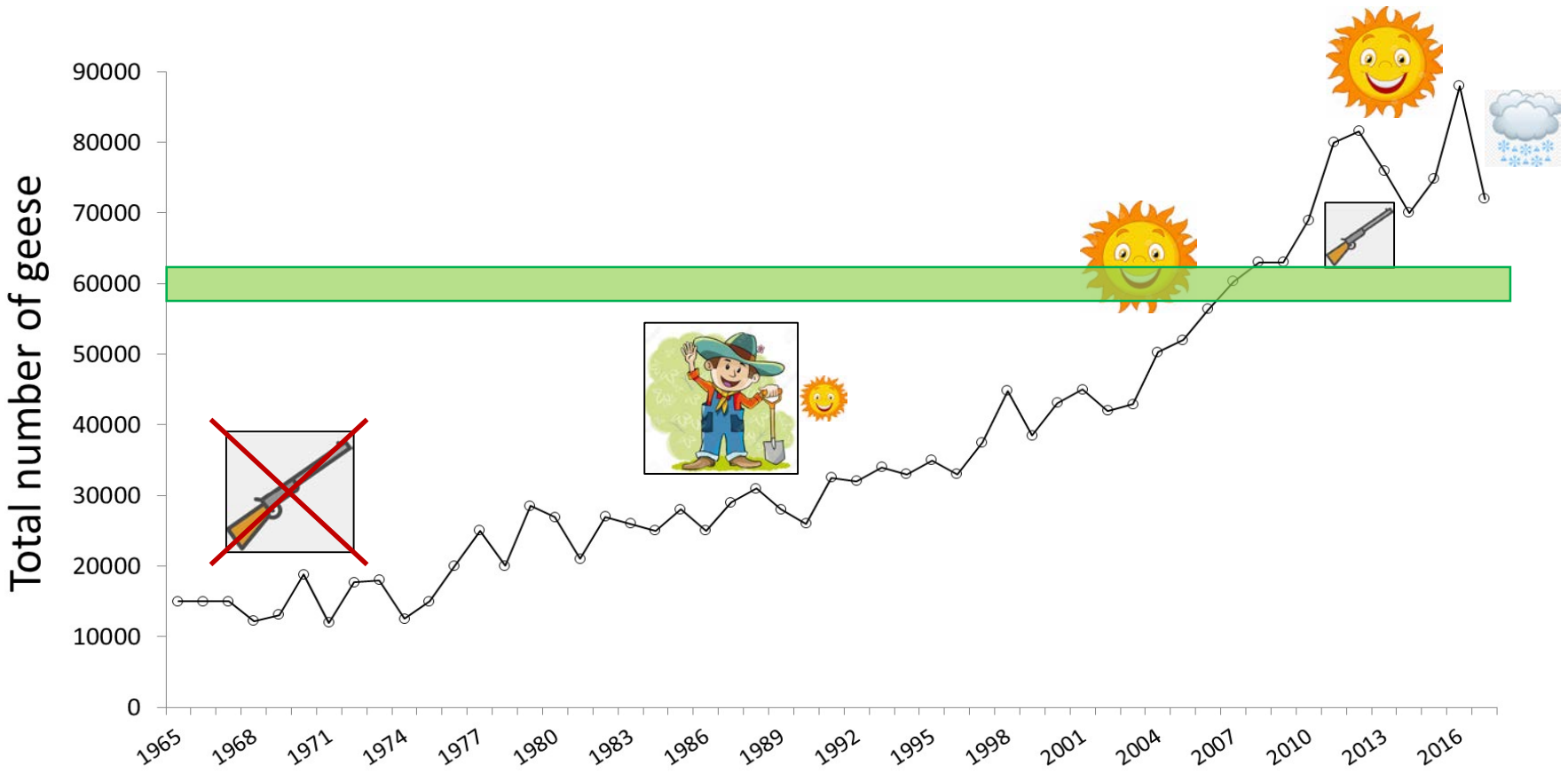
Total number of geese
90000
80000
70000
60000
50000
40000
30000
20000
10000
0
1965
1968
1971
1974
1977
1980
1983
1986
1989
1992
1995
1998
2001
2004
2007
2010
2013
2016

Agreement on the Conservation of African-Eurasian Migratory Waterbirds (AEWA)

DRAFT

AEWA International Single Species Management Plan for the Greylag Goose (*Anser anser*)

Northwest/Southwest European population

Final draft, October 2018

Agreement on the Conservation of African-Eurasian Migratory Waterbirds (AEWA)

DRAFT

AEWA International Single Species Management Plan for the Barnacle Goose (*Branta leucopsis*)

Russia/Germany & Netherlands population
East Greenland/Scotland & Ireland population
Svalbard/South-west Scotland population

Final draft, October 2018

Følger prinsippene for ADAPTIV FORVALTNING

- Fleksible og dynamiske
- Skal til enhver tid bygge på tilgjengelig kunnskap
- Justeringer kan gjøres underveis

- Læring (inklusive sosial læring) er viktig
- Involvering av brukergrupper og andre interessenter

- Prosessene skal være transparente
- Bygge tillit
- Kommunikasjon

Andre viktige elementer i den adaptive forvaltningen av gjess

- Koordinert overvåking og delt og tilgjengelig kunnskap!
  - Viktig for å kunne justere forvaltningsstrategier
- Dele erfaring og kompetanse
- Øke aksept og forståelse av gåseforvaltningen
- Harmonisere relevant regelverk (EU vs. ikke-EU land)
- Sikre langsiktige ressurser…

7 grunnleggende mål (begge planene)

(I) Opprettholde bestand på akseptabelt nivå

(II) Minimalisere landbruksskader og konflikter

(III) Minimalisere risiko for offentlig helse og maksimere luftsikkerhet

(IV) Minimalisere risikoen for annen flora og fauna

(V) Maksimere økosystemtjenester og goder

(VI) Minimalisere kostnadene med forvaltningen av gjess

(VII) Bidra med jaktmuligheter som er i overensstemmelse med å opprettholde bestanden på et akseptabelt nivå

Status grågås (I)

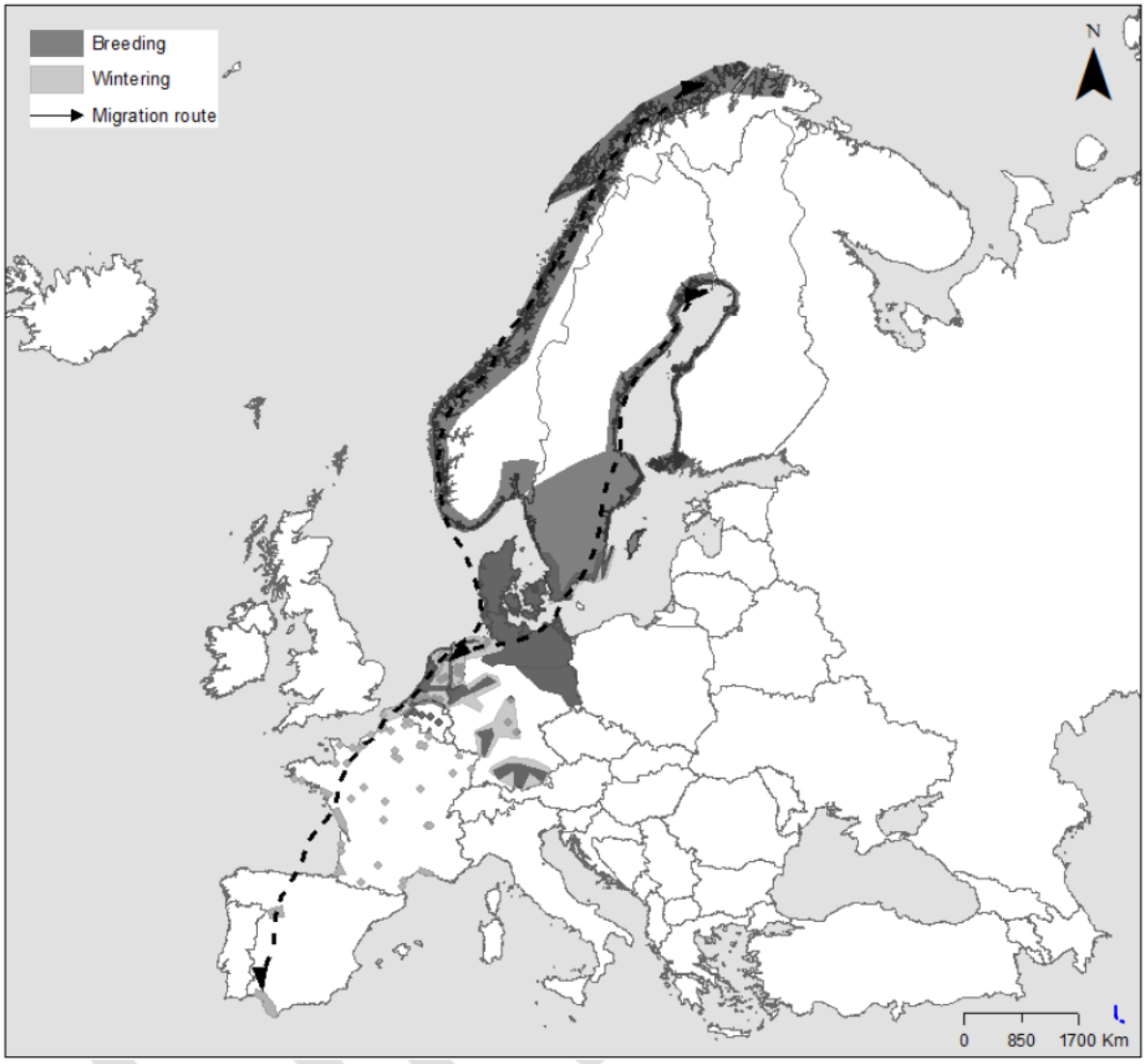

Status grågås (II)

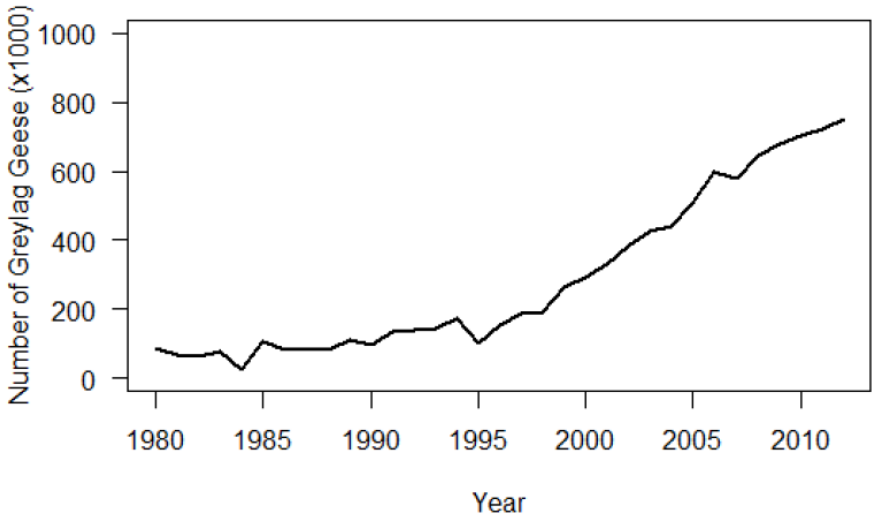

2014 – antatt 960 000 individer totalt i bestanden

Range State	Breeding numbers (individuals or pairs)	Quality of data	Year/s of the estimate	Breeding population trend in the last 10 years (or 3 generations)	Quality of data	Max. size of migrating or non-breeding populations in the last 10 years (or 3 generations)	Quality of data	Year(s) of the estimate
Norway[1]	20,000 – 25,500 pairs	Moderate	2016	Increase	Moderate	>100,000	Moderate	2016

Status hvitkinngås (I)

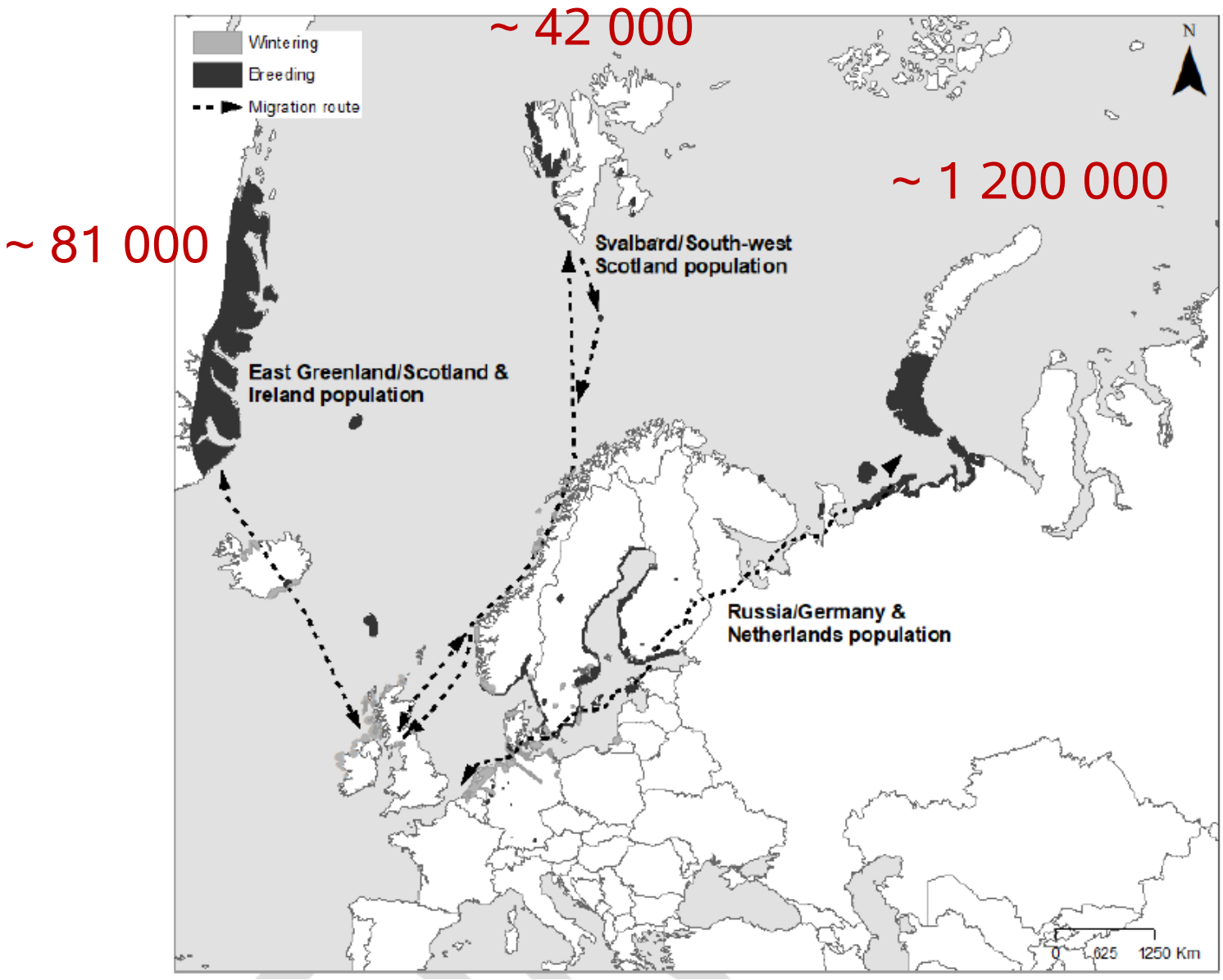

Status hvitkinngås (II)

Range State	Breeding numbers (pairs)	Quality of data	Year(s) of the estimate	Breeding population trend in the last 10 years (or 3 generations)	Quality of data	Max. size of migrating or non-breeding populations in the last 10 years (or 3 generations)	Quality of data	Year (s) of the estimate
Norway Mainland[5]	600-700	Good	2015					

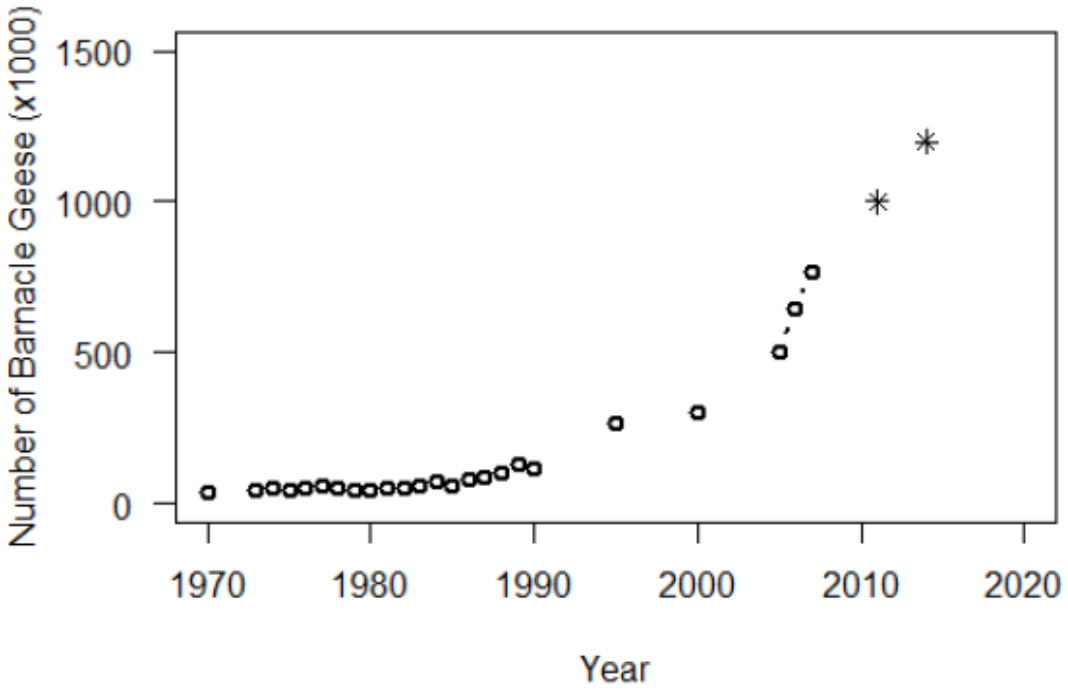

Internasjonale forvaltningsplaner

Årlige møter der hvert land må legge frem status

Akseptabelt bestandsnivå vil diskuteres

Trenger bedre helhetlig oversikt for både grågjess og hvitkinngjess i Norge

Jakt viktig verktøy for grågås – følger norsk viltlov og jaktforskrifter…

Hva er relevant for Østfold?

Relevant for Østfold?

- Beiteskader (dokumentering)
- Skadefellingsproblematikk
- Jaktpraksis, tilrettelegging og organisering
- Skadeforebyggende tiltak – «Ja takk – begge deler!»
- Østfold på den europeiske arena
- Mange nivå – bestand, Norge, Oslofjorden, Østfold…

Ove.Martin.Gundersen@bondelaget.no

ingunn.tombre@nina.no
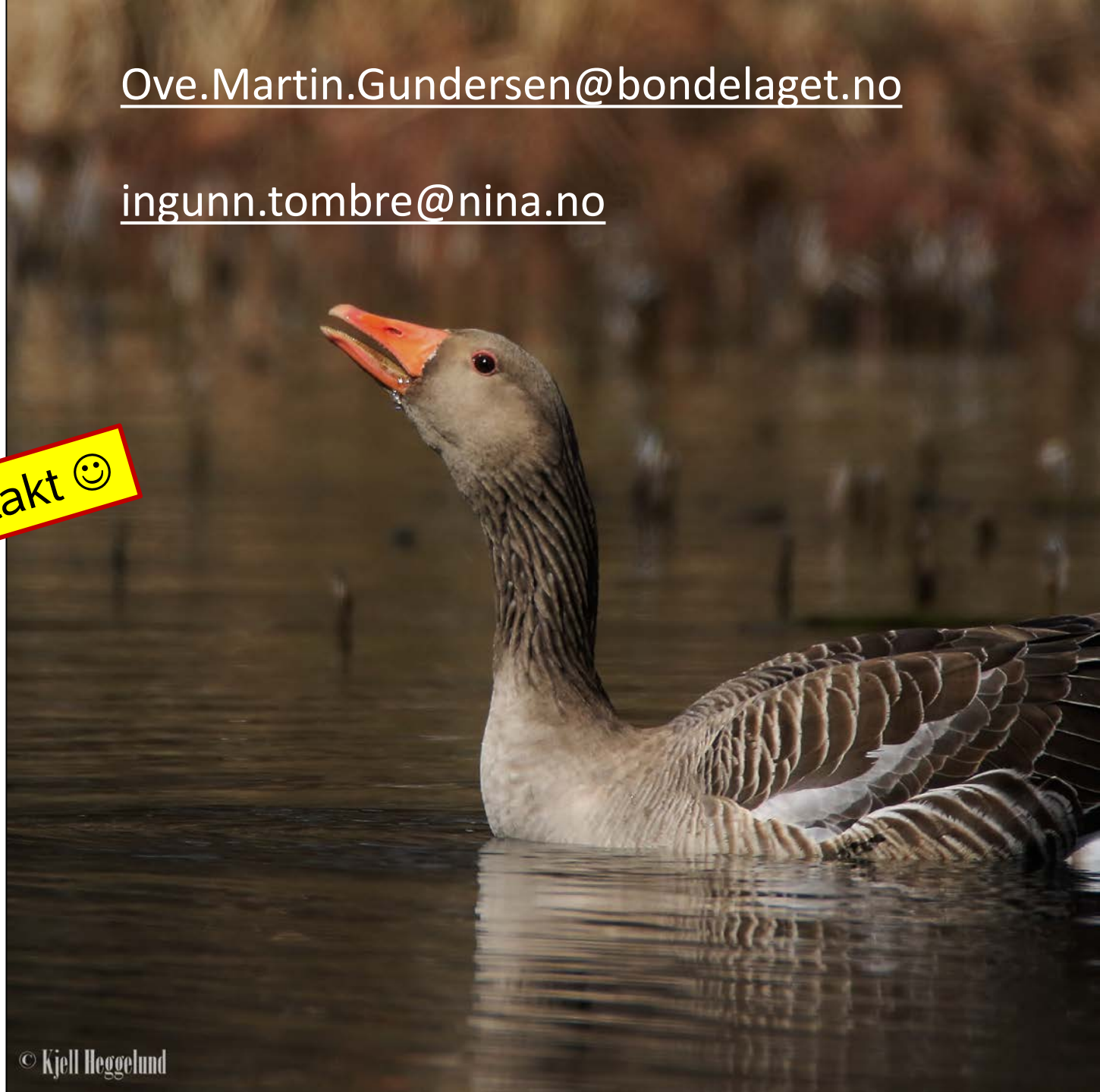
Ta gjerne kontakt ☺